European Commission

EUROPOS KOMISIJOS ATSAKYMAI

Į EUROPOS AUDITO RŪMŲ PASTABAS SPECIALIOJOJE ATASKAITOJE

ES parama anglių pramonės regionams

Ribotas dėmesys socioekonominei ir energetikos pertvarkai

Turinys

SANTRAUKA (I–VII dalys) 2

ĮVADAS (1–21 dalys) 3

AUDITO APIMTIS IR METODAS (22–25 dalys) 3

PASTABOS (26–56 dalys) 4

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS (57–63 dalys) 6

1 rekomendacija. Tikrinti, ar Teisingos pertvarkos fondas yra naudojamas veiksmingai ir efektyviai perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos socioekonominiam poveikiui anglis intensyviai naudojančiuose ir intensyvia tarša anglies dioksidu pasižyminčiuose regionuose sušvelninti 6

2 rekomendacija. Dalytis gerosios patirties pavyzdžiais, kaip išmatuoti ir panaudoti išmetamą metano kiekį 6

Šiame dokumente pateikiami Europos Komisijos atsakymai į Europos Audito Rūmų pastabas specialiojoje ataskaitoje pagal Finansinio reglamento 259 straipsnį, kurie turi būti paskelbti kartu su specialiąja ataskaita.

SANTRAUKA (I–VII dalys)

Komisijos atsakymai

I. Komisija palankiai vertina Audito Rūmų specialiąją ataskaitą „ES parama anglių pramonės regionams“.

Nors valstybėse narėse anglių naudojimo mažinimo tempas labai skiriasi, pirminė kietojo iškastinio kuro gavyba 27 ES valstybėse narėse struktūriškai mažėja bent jau nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio. Kietojo iškastinio kuro importo tendencija yra panaši kaip pirminės gavybos – ji pastovi arba mažėjanti. 27 ES valstybių narių lygmeniu šalies viduje išgaunamo kietojo iškastinio kuro pakeitimas importuotu geriausiu atveju buvo nežymus.

Pastaraisiais metais pripažinta, kad, siekiant pereiti prie neutralaus poveikio klimatui Europos iki 2050 m., labai svarbu laipsniškai nutraukti anglių naudojimą, o Europos žaliojo kurso komunikate konkrečiai pabrėžta, kad nė vienas asmuo ir nė viena vietovė neturėtų likti nuošalyje.

II. Sanglaudos politikos fondai, kuriais daugiausia dėmesio skiriama skirtumams Europoje mažinti ir ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudai skatinti, labai prisidėjo prie ES klimato ir energetikos tikslų įgyvendinimo. Tačiau anglių pramonės regionų socioekonominė ir energetikos pertvarka nebuvo konkretus tikslas pagal teisinį pagrindą, kuriuo grindžiami 2014–2020 m. sanglaudos politikos fondai.

Priešingai, 19,3 mlrd. EUR vertės Teisingos pertvarkos fondas (TPF), įtrauktas į 2021–2027 m. sanglaudos politikos fondus, yra specialiai skirtas remti regionams ir žmonėms, kurie dėl perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui Sąjungos iki 2050 m. patiria didžiausią socialinį, su užimtumu susijusį ir ekonominį poveikį bei poveikį aplinkai.

III. 2014–2020 m. sanglaudos politikos teisiniame pagrinde nenurodyti jokie konkretūs tikslai, susiję su parama, skirta anglių pramonės regionų energetikos pertvarkai remti, ir apskritai nenumatytos jokios konkrečios nuostatos, skirtos anglių pramonės regionams. Derantis dėl 2014–2020 m. programų, valstybės narės nebuvo įpareigotos daugiau dėmesio skirti anglių pramonės regionams. Be to, valstybės narės turi teisę pačios nustatyti savo energijos rūšių derinį, o kartu ir iškastinio kuro dalį, jeigu jos laikosi savo teisinių įsipareigojimų.

IV. Darbo vietų kūrimas pavestas Europos regioninės plėtros fondui (ERPF), o pagrindinė ES priemonė, kuria remiamos užimtumo galimybės ir įgūdžių ugdymas, yra Europos socialinis fondas (ESF).

V. TPF programavimo etape visapusiškai atsižvelgiama į anglių, durpių ir naftingųjų skalūnų pramonės regionų, taip pat regionų, išmetančių daug anglies dioksido, poreikį.

Iš pradžių TPF buvo pasiūlyta skirti 8,45 mlrd. EUR, tačiau atsižvelgiant į didelius socioekonominius iššūkius, susijusius su pereinamuoju ekonomikos gaivinimo po pandemijos laikotarpiu, pagal Europos ekonomikos gaivinimo priemonę jam papildomai skirta 10,87 mlrd. EUR, t. y. iš viso 19,3 mlrd. EUR. TPF investicijos yra konkrečiai skirtos regionams ir teritorijoms, kurie dėl pertvarkos patiria didžiausią poveikį, remti, o jas papildo investicijos pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, kuriomis remiamas veiksmingas perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos esant dabartinei sudėtingai ekonominei padėčiai.

VII. Komisija pritaria šioms rekomendacijoms.

ĮVADAS (1–21 dalys)

Komisijos atsakymai

16. 2022 m. kovo mėn. priimtame komunikate „Planas „REPowerEU“ keliami du tikslai: per artimiausius mėnesius sumažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, t. y. dujų, naftos ir anglių, importo iš Rusijos, o per kelerius ateinančius metus – sumažinti priklausomybę nuo visų rūšių importuojamo iškastinio kuro, spartinant Europos žaliojo kurso įgyvendinimą. Todėl trumpuoju laikotarpiu kai kurios valstybės narės gali nuspręsti atnaujinti arba pratęsti esamų anglimis kūrenamų elektrinių eksploataciją, siekdamos kompensuoti dujų tiekimo trūkumą kitą žiemą. Tokiu atveju tokių elektrinių veikla nebūtų nutraukta ir esant didelei paklausai jos būtų pasirengusios prisidėti prie elektros energijos gamybos, t. y. veikdamos tik kelias valandas. Tačiau dėl to nebus delsiama pereiti prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo ir ES nenukryps nuo bendros 2030 m. ir 2050 m. trajektorijos. Vadinasi, artimiausiu metu anglių gali prireikti tik tam, kad būtų panaikintas bet koks galimas dujų tiekimo trūkumas.

19. Nors konkrečiai anglių pramonės regionams skirtos programos nebuvo rengiamos, ataskaitoje pagrįstai teigiama, kad šie regionai ne tik 2014–2020 m. laikotarpiu, bet ir ankstesniais dešimtmečiais būtų galėję pasinaudoti jau veikusių fondų, pavyzdžiui, ERPF, ESF ir Sanglaudos fondo, lėšomis.

Apskaičiuota, kad galimos lėšos, kuriomis 2014–2020 m. laikotarpiu būtų buvę galima prisidėti prie ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo ES anglių pramonės regionuose, sudarytų apie 32 mlrd. EUR, atsižvelgiant į tai, kad 18 bandomųjų regionų aštuoniuose ES valstybėse narėse vykdoma Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyva[1].

Be to, šias lėšas papildytų kitos finansavimo galimybės, pavyzdžiui, pagal programą LIFE, lėšos iš Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo, Europos infrastruktūros tinklų priemonės ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai. Taip pat anksčiau buvo rengiamos specialios Bendrijos iniciatyvos, pavyzdžiui, RECHAR[2].

AUDITO APIMTIS IR METODAS (22–25 dalys)

Komisija atsakymų nepateikė.

[1] Atvirųjų duomenų platforma, Sanglaudos politika, kuria remiama energetikos sąjunga | Duomenys | Europos struktūriniai ir investicijų fondai (europa.eu)

[2] Bendrijos iniciatyva dėl ekonominio angliakasybos regionų pertvarkymo, Bendrijos iniciatyva (EB) dėl ekonominio angliakasybos regionų pertvarkymo, 1994–1997 m. | Programa | REG | CORDIS | Europos Komisija (europa.eu)

PASTABOS (26–56 dalys)

Komisijos atsakymai

34. Teisinio reikalavimo parengti anglių pramonės regionų lygmens socioekonominės arba energetikos pertvarkos strategiją vis dar nėra. Tačiau šiuo metu TPF paramą gaunantys regionai turi parengti teritorinius teisingos pertvarkos planus (TTPP), kuriuose aprašoma pertvarka ir jos poveikis tame regione. Kiekviename TTPP turėtų būti pateiktas nacionalinio lygmens pertvarkos proceso aprašymas, įskaitant pagrindinių pertvarkos, kuria siekiama 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslų ir 2050 m. poveikio klimatui neutralumo tikslo, etapų tvarkaraštį. Šie etapai turėtų derėti su nacionaliniais energetikos ir klimato srities veiksmų planais ir nacionalinėmis ilgalaikėmis strategijomis, visų pirma planuojamomis investicijomis, pagrindinių pertvarkos etapų terminais, indėliu į nacionalinių tikslų siekimą, uždaviniais, kuriuos reikia įgyvendinti, ir veiksmais, kurių reikia imtis siekiant teisingos pertvarkos. TTPP taip pat turi būti pateikti aiškūs pertvarkos proceso ir jo poveikio atitinkamoje teritorijoje artimiausiu metu (iki 2030 m. arba anksčiau) įrodymai.

36. Darbo vietų kūrimas pavestas ERPF, o pagrindinė ES priemonė, kuria remiamos užimtumo galimybės ir įgūdžių ugdymas, yra ESF. Į auditą įtrauktuose regionuose ESF teikė paramą iš darbo atleistiems darbuotojams, kad padėtų jiems susirasti naujas darbo vietas. Visoje ES pasinaudoję ESF parama darbą jau esamose arba naujose sukurtose darbo vietose susirado 4,4 mln. fondo programų dalyvių. Naujai sukurtame TPF daugiausia dėmesio skiriama darbo vietų kūrimui ir paramos žmonėms teikimui, atsižvelgiant į konkrečius regionų, kuriuos labiausiai paveikė su klimato kaita susijusi pertvarka, poreikius.

43. Viešasis finansavimas atlieka esminį vaidmenį skatinant energijos taupymą visoje ES laikantis ES tikslų ir yra viena pagrindinių varomųjų jėgų siekiant, kad investicijos į energijos vartojimo efektyvumą būtų didinamos ir skatinamos.

Audito Rūmų minimas Komisijos tyrimas apima tik 2014–2017 m. laikotarpiu sutaupytą energiją, atitinkančią Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 7 straipsnyje nustatytus reikalavimus.

45. TPF ES įsteigė kaip Europos žaliojo kurso – ES perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos strategijos – dalį ir juo siekiama, kad vykstant pertvarkai nė vienas regionas neliktų nuošalyje. 2021–2027 m. laikotarpiui skirta 19,3 mlrd. EUR (dabartinėmis kainomis) TPF lėšų, siekiant padėti regionams, patiriantiems didžiausią neigiamą perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos poveikį, švelninant to perėjimo socioekonominį poveikį. Tai bus naudinga regionams, kurie yra priklausomi nuo iškastinio kuro (pvz., anglių, lignito, durpių ir naftingųjų skalūnų), naudojamo energijai gaminti, gavybos, taip pat regionams, priklausomiems nuo daug anglies dioksido išskiriančių pramonės šakų (pvz., plieno, cemento ar cheminių medžiagų pramonės).

Norėdamos gauti paramą iš TPF ir pagal kitus du Teisingos pertvarkos mechanizmo (TPM) ramsčius, valstybės narės turi parengti TTPP; jie bus patvirtinti kartu su jų sanglaudos politikos programomis, apimančiomis visus sanglaudos politikos fondus (Europos regioninės plėtros fondą (ERPF), Sanglaudos fondą (SF), „Europos socialinį fondą +“ (ESF+) ir Teisingos pertvarkos fondą TPF)). 2020 m. birželio mėn. Komisija įsteigė Teisingos pertvarkos platformą (TPP), kad padėtų visiems suinteresuotiesiems subjektams naudotis TPM.

Tačiau dar iki TPF sukūrimo sanglaudos politikos fondai prisidėjo prie 2030 m. ir 2050 m. klimato ir energetikos tikslų įgyvendinimo: 24 % sanglaudos politikos fondų lėšų skirta klimato išlaidoms, o apie 20 mlrd. EUR – tvarios energijos išlaidoms. Be to, pagal 2014–2020 m. laikotarpio sanglaudos

politikos programas buvo investuojama į įvairias sritis, kurios prisideda prie ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo visuose ES regionuose, įskaitant anglių pramonės regionus. Todėl valstybės narės ir regionai turimas fondo lėšas taip pat naudojo, kad prisidėtų prie Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvos, kurią Komisija pradėjo įgyvendinti 2017 m. kaip dokumentų rinkinio „Švari energija visiems europiečiams“ dalį. Be to, ES taip pat remia anglių pramonės regionų pertvarką, vykdydama užimtumo, įgūdžių ugdymo ir socialinę politiką, atitinkančią Europos socialinių teisių ramstį, pavyzdžiui, imasi teisėkūros ir ne teisėkūros iniciatyvų, tokių kaip Tarybos rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo (kurią 2022 m. birželio 16 d. vienbalsiai priėmė EPSCO[3] ministrai).

Tačiau anglių pramonės regionų socioekonominė ir energetinė pertvarka nebuvo konkretus tikslas pagal teisinį pagrindą, kuriuo grindžiami 2014–2020 m. sanglaudos politikos fondai, o derantis dėl 2014–2020 m. sanglaudos politikos fondų valstybės narės nebuvo įpareigotos daugiau dėmesio skirti anglių pramonės regionams.

46. TPF pasiūlymas atitiko viešų konsultacijų dėl ES ilgalaikio biudžeto po 2020 m. sanglaudos srityje rezultatus ir poveikio vertinimą, kuris buvo atliktas rengiant ERPF ir Sanglaudos fondo reglamentą. Pasiūlyme atsispindėjo kitų ES institucijų, t. y. Europos Parlamento, Regionų komiteto ir Europos Vadovų Tarybos, lūkesčiai. Šios institucijos ragino įgyvendinant Paryžiaus susitarimą atsižvelgti į tai, kokį poveikį darbuotojams ir bendruomenėms daro perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, kad būtų užtikrinta socialiai sąžininga ir teisinga pertvarka. Finansavimo poreikių vertinimas taip pat aptartas Komisijos tarnybų darbiniame dokumente „Europos ekonomikos gaivinimo poreikių nustatymas“, paskelbtame kaip peržiūrėto DFP pasiūlymo dalis.

47. TTPP planai yra susiję su 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu. Komisija pabrėžia, kad jie patvirtinami tik aiškiai apibrėžus nacionalinio lygmens perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos procesą ir jo poveikį teritorijos lygmeniu.

Reaguodama į Rusijos invazijos į Ukrainą sukeltus sunkumus ir pasaulinės energijos rinkos sutrikimus, Europos Komisija pristatė planą „REPowerEU“. „REPowerEU“ – tai energijos taupymo, švarios energijos gamybos ir Europos energijos tiekimo įvairinimo planas. Komunikate „Planas „REPowerEU“ Komisija pripažino, kad valstybėms narėms gali tekti ilgiau naudoti anglis, kad būtų sparčiai mažinama priklausomybė nuo Rusijos iškastinio kuro ir didinama Europos energetinė nepriklausomybė nuo nepatikimų tiekėjų ir nepastovaus iškastinio kuro, kartu spartinant perėjimą prie švarios energijos ir didinant visos ES energetikos sistemos atsparumą. Pripažįstant būtinas trumpalaikes priemones, plane „REPowerEU“ raginama sparčiau naudoti atsinaujinančiuosius energijos išteklius, kad būtų galima greitai sumažinti importą ir kartu pasiekti 2030 m. ir 2050 m. energetikos ir klimato tikslus.

52. Dauguma valstybių narių laipsniškai nutraukė arba planuoja nutraukti anglių kasybą prieš laipsniškai nutraukdamos anglimis kūrenamų elektrinių veiklą, nes anglių kasyba daro didesnį neigiamą poveikį aplinkai ir yra ekonomiškai neefektyvi. Daugumoje valstybių narių planuojama nutraukti anglimis kūrenamų elektrinių veiklą, tačiau laipsniškesniu būdu, todėl kurį laiką vietoje išgaunamas anglis turės pakeisti importuotos.

[3] Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų taryba.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS (57–63 dalys)

Komisijos atsakymai

57. 2014–2020 m. sanglaudos politikos teisiniame pagrinde nenurodyti jokie konkretūs tikslai, susiję su parama, skirta anglių pramonės regionų energetikos pertvarkai remti, ir apskritai nenumatytos jokios konkrečios nuostatos, skirtos anglių pramonės regionams. Derantis dėl 2014–2020 m. programų, valstybės narės nebuvo įpareigotos daugiau dėmesio skirti anglių pramonės regionams. Be to, valstybės narės turi teisę pačios nustatyti savo energijos rūšių derinį, o kartu ir iškastinio kuro dalį, jeigu jos laikosi savo teisinių įsipareigojimų.

58. Duomenų apie atleistų anglių pramonės sektoriaus darbuotojų dalyvavimą ES finansuojamuose mokymo kursuose trūko, nes nebuvo teisinio reikalavimo rinkti duomenis apie šios konkrečios grupės darbuotojų dalyvavimą (kitais atvejais duomenys apie dalyvavimą yra prieinami).

60. Nors ERPF investicijos yra susijusios su darbo vietų kūrimu, ESF yra pagrindinė ES priemonė, kuria remiamos žmonių užimtumo galimybės ir įgūdžių ugdymas. Viešasis finansavimas atlieka esminį vaidmenį skatinant energijos taupymą visoje ES laikantis ES tikslų ir yra viena pagrindinių varomųjų jėgų siekiant, kad investicijos į energijos vartojimo efektyvumą būtų didinamos ir skatinamos.

61. TPF pasiūlyme buvo atsižvelgta į viešų konsultacijų dėl ES ilgalaikio biudžeto po 2020 m. sanglaudos srityje rezultatus ir į poveikio vertinimą, kuris buvo atliktas rengiant ERPF ir Sanglaudos fondo reglamentą. Pasiūlyme atsispindėjo kitų ES institucijų, t. y. Europos Parlamento, Regionų komiteto ir Europos Sąjungos Tarybos, lūkesčiai. Šios institucijos ragino įgyvendinant Paryžiaus susitarimą atsižvelgti į tai, kokį poveikį darbuotojams ir bendruomenėms daro perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, kad būtų užtikrinta socialiai sąžininga ir teisinga pertvarka.

TPF programavimo etape visapusiškai atsižvelgiama į anglių, durpių ir naftingųjų skalūnų pramonės regionų, taip pat regionų, išmetančių daug anglies dioksido, poreikį.

1 rekomendacija. Tikrinti, ar Teisingos pertvarkos fondas yra naudojamas veiksmingai ir efektyviai perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos socioekonominiam poveikiui anglis intensyviai naudojančiuose ir intensyvia tarša anglies dioksidu pasižyminčiuose regionuose sušvelninti

Komisija pritaria šiai rekomendacijai.

2 rekomendacija. Dalytis gerosios patirties pavyzdžiais, kaip išmatuoti ir panaudoti išmetamą metano kiekį

Komisija pritaria šiai rekomendacijai.

Būsimo reglamento turinys priklauso nuo teisėkūros procedūros rezultatų ir yra ES teisės aktų leidėjo sprendimo dėl Komisijos pateikto pasiūlymo rezultatas.